

אל תתנו למתנחלים לשקר לכם

שאול אריאלי 20:00 20.04.2022

מאחורי כל מיתוס יש מטרה פוליטית. ככל שהיא רחוקה יותר מהמציאות כך קטן רכיב האמת שבמיתוס וגדל בו רכיב הבדיה, שיוצר מעטפת של טיעונים ופרשנויות מוטות, ומאפשר למיתוס להעביר מסר חברתי-פוליטי באופן רגשי, שאינו עומד במבחן העובדות.

וככל שהמטרה הפוליטית דחופה יותר, כך חסידי המיתוס ישתדלו לטפח אותו ביתר שאת. אין כמו הדו"ח השנתי של מועצת יש"ע עם הנתונים הדמוגרפיים על הישראלים שחיים באזור יהודה ושומרון, כדי להמחיש זאת. הדו"ח מבקש להצביע על השגשוג הישראלי באיו"ש, כדי לקבע את המיתוס שההתנחלויות הפכו את פתרון שתי המדינות לבלתי אפשרי, והנה עוד מעט אפשר יהיה לספח את האזור בלי לפגוע בחזון הציוני של מדינה דמוקרטית בעלת רוב יהודי. למיתוס זה יש הצלחה כבירה באתוס של החברה הישראלית — יותר מ-80% מקרב התומכים בפתרון שתי המדינות סבורים כי הוא אינו אפשרי, בעיקר בשל הצלחת מפעל ההתנחלות.

מדי שנה מתפרסם הדו"ח עם נתונים סלקטיביים ביותר, המעוררים בקורא תחושה שמדובר בעוד שנה מוצלחת למפעל ההתנחלות הישראלי. את ה"הצלחה" הזאת סיכם בחודש שעבר ראש מועצת יש"ע, דוד אלחיאני, בערוץ 7, במלים: "אנחנו שמחים לבשר שהשנה אנחנו צפויים לחצות את הרף של חצי מיליון תושבים ביהודה ושומרון".

אך כמדי שנה, מספר שבועות לאחר פרסום הדו"ח של מועצת יש"ע, גם הלמ"ס מפרסמת את נתונה (22.3), ואלה מראים כי הדו"ח של מועצת יש"ע מגלה טפח חיובי ומסתיר טפחיים שליליים, והופכים את חגיגת הניצחון ההתיישבותי לפארסה. אחרי בחינת הנתונים והמגמות שבדו"ח הלמ"ס, גרעין האמת בדו"ח מועצת יש"ע הולך ומצטמק, הקערה מתהפכת על פיה ומתקבלת תמונה עגומה למדי עבור חסידי המיתוס הנ"ל.

גרעין האמת בדו"ח יש"ע לשנת 2021 מסתכם בעיקר בנתון אחד: הגידול השנתי באזור גבוה מהגידול בתוך הקו הירוק. גם אם נתוני הדו"ח ל-2021 אינם זהים לנתוני הלמ"ס — הדו"ח מציין גידול של 3.3% באיו"ש בעוד שהלמ"ס מציין גידול של 2.6% בלבד, והדו"ח מונה תוספת של 15,890 נפשות בעוד שהלמ"ס רק 11,805 נפשות — הטענה נכונה. הגידול השנתי בתוך הקו הירוק הוא 1.7%.

משלב זה מתחילה הטעיה על ידי הצגת נתונים סלקטיביים. להלן אציג דוגמה אחת שממנה ניתן להקיש על שאר הנתונים. על פי הדו"ח של מועצת יש"ע, בארבע הערים היהודיות באיו"ש (מודיעין עלית, ביתר עלית, מעלה אדומים ואריאל) היה גידול שנתי של 2.6%, ואוכלוסייתן מהווה 43% מכלל האוכלוסייה היהודית באיו"ש. נתון זה משקף גידול שנתי גבוה מאשר בישראל, ולכאורה מאושש את הטענה בדבר הצלחת מפעל ההתנחלויות. נתעלם מכך שהלמ"ס מציין גידול של 2.4% ושהאוכלוסייה בערים אלה מהווה כמעט 46% מכלל האוכלוסייה היהודית באיו"ש, ונתרכז במה שמועצת יש"ע ביקשה להסתיר על ידי הצגה אחודה של ארבע הערים, ללא הבחנה ביניהן וללא ירידה לפרטים.

ראשית, כל ארבע הערים סובלות כבר כמה שנים ממאזן הגירה פנימי שלילי, שהשנה עמד במצטבר לכולן על מינוס 1,154 איש. כלומר, עזבו את ארבע הערים 1,154 נפשות יותר משהצטרפו אליהן. שנית, מספר תושבי מעלה אדומים בסוף 2021 — 37,533 — היה נמוך ממספרם בסוף 2020, 37,846. כלומר, מעלה אדומים לא רק סובלת כבר עשר שנים ברציפות ממאזן הגירה פנימי שלילי, לאחר שבעשור האחרון עזבו אותה 5,105 תושבים יותר משעברו אליה (937 מתוכם בשנה האחרונה), אלא גם סובלת מגידול שנתי שלילי כבר שנה שנייה ברציפות. המצב באריאל דומה. גם ב-2021, כמו בשמונה מ-11 השנים האחרונות, אריאל סבלה ממאזן הגירה שלילי של מינוס 217. לולא הגיעו אליה 77 עולים חדשים, אריאל היתה מסיימת גם את 2021, בדומה לקודמתה, עם גידול שנתי שלילי. כלומר, ב-2021 נוספו לאריאל 59 נפשות בלבד. תהליך זה הפך אותה להתנחלות החמישית בגודלה (במקום הרביעית) אחרי גבעת זאב, שזכתה לתוספת חרדית גדולה.

בניגוד לטענות, מגמה זו בערים אינה קשורה לאי־מתן אישורי בנייה. אלחיאני הוסיף בראיון, "אנחנו חייבים לוודא שאישורי התוכניות ממשיכים כרגיל". וב-7 בינואר, 2021, כתב מנכ"ל מועצת יש"ע יגאל דילמוני במאמר ב"הארץ": "רק לפני כשנתיים אושרו מאות יחידות באריאל, והשנה במעלה אדומים. את האכלוס שלהן נתחיל לראות בשנה הקרובה". כלומר, ב-2021.

ומה לגבי הערים החרדיות? גם שם ההגירה השלילית ב-2021 ממשיכה את המגמה שהיתה בשתיים משלוש השנים האחרונות. את מודיעין עלית, העיר היהודית הגדולה באיו"ש, ואת ביתר עלית, העיר השנייה בגודלה, עזבו בשנה שעברה, בהתאמה, 280 ו-4,771 איש יותר מאלו שעברו אליהן. אך בניגוד לשתי הערים החילוניות, הקטנות יותר, שתי הערים החרדיות נהנות משיעור גבוה מאוד של ריבוי טבעי (לידות פחות פטירות). בשתי הערים נוספו לא פחות מ-5,638 נפשות. הריבוי הטבעי בערים החרדיות מהווה 88.2% מכלל הריבוי הטבעי בארבע הערים. חשוב יותר — הוא מהווה 84.3% מכלל הגידול השנתי בארבע הערים. כלומר, מאזן ההגירה הפנימי השלילי הגבוה מקוזז על ידי הריבוי הטבעי הגבוה מאוד, שמקזז גם את הגידול השנתי השלילי של אריאל ומעלה אדומים. במלים אחרות, זה הטיח שבו מועצת יש"ע סותמת את החורים הגדולים בדו"ח שלה.

יש ויגידו, אין זה משנה את השורה התחתונה, כי מספר הישראלים באיו"ש רק גדל. על כך כמה הערות: הראשונה, עלייה בשיעור החרדים בקרב אוכלוסיית איו"ש פירושה המשך הירידה בדירוג הכלכלי־חברתי של האוכלוסייה הישראלית כולה באיו"ש. שיעור הישראלים באיו"ש המדורגים באשכול הנמוך ביותר (מספר 1) — כולם תושבי שתי הערים החרדיות — גדול פי 10 משיעור הישראלים בתוך הקו הירוק המדורגים באותו אשכול. זה קורה בין היתר, משום ששיעור האוכלוסייה החרדית באיו"ש גדול פי ארבעה מאשר בישראל. ריבוי טבעי גבוה ומאזן הגירה שלילי מצעירים את האוכלוסייה. במודיעין עלית 66.2% מאוכלוסיית העיר, ובביתר עלית, 63.2% — מתחת לגיל 19. כלומר, אוכלוסייה זו היא ענייה ביותר, גם ביחס לחברה החרדית בכללותה בישראל, בכל מדד — דירוג חברתי כלכלי, משכורת ממוצעת, זכאות לבגרות, אחוז אקדמאים ועוד. ההשלכות של המגמות הללו ברורות. אוכלוסיית איו"ש הופכת חרדית, צעירה, ענייה ונתמכת יותר ומשתלבת פחות. מציאות זו רחוקה ת"ק פרסה ממה שמנסים לצייר לנו בדו"ח מועצת יש"ע.

שנית, הריבוי הטבעי בשתי הערים החרדיות מהווה לא פחות מ-47.8% מכלל הגידול באיו"ש. ללא שתי ערים אלה הגידול השנתי באיו"ש היה נמוך מהממוצע בתוך הקו הירוק. בכל הצעה שהוגשה על ידי ישראל ועל ידי הפלסטינים במשאבים ומתנים השונים, שתי הערים, הצמודות לקו הירוק, אמורות להסתפח לישראל במסגרת חילופי שטחים (ותושביהן נכללים ב-80% מהישראלים תושבי איו"ש שיישארו בריבונות ישראל). כלומר, אין בגידול של הערים החרדיות כדי לשנות את גבולות הקבע

שהוצעו הן על ידי ישראל והן על ידי הפלסטינים; וגם בתוספת השולית של ישראלים להתנחלויות הרחוקות מהקו הירוק אין כדי לשנות גבולות אלה.

שלישית, למרות הריבוי הטבעי הגבוה, מאזן ההגירה הפנימי השלילי מקטין את הגידול השנתי, שאינו מצליח לשנות את המאזן הדמוגרפי — שבו יש לפלסטינים בגדה המערבית רוב מוצק של 86% מכלל האוכלוסייה.

אולי נוכל לסלוח לאלחיאני שביקש להקדים את העתיד כשהבטיח כי השנה ייחצה הקו של חצי מיליון התושבים באיו"ש, אף שלפי נתוני הלמ"ס אוכלוסיית איו"ש מנתה בסוף השנה שעברה 465 אלף איש — ולא 491 אלף כמצוין בדו"ח של מועצת יש"ע — ובקצב הגידול השנתי הממוצע יידרשו לפחות עוד שלוש שנים כדי להגיע לחצי מיליון. אך לא נוכל לסלוח לו ולמועצת יש"ע על ההסתרה המגמתית של נתונים המובילה להטעיה. מי יודע יותר טוב מאלחיאני, שהוא גם ראש המועצה האזורית ערבות הירדן, על כישלון ההתיישבות באזור. לאחר 55 שנות התנחלות בבקעת הירדן — שנדחפה גם על ידי אתוס הביטחון, ולוותה בהשקעה של מיליארדים, מספר תושבי המועצה, המשתרעת על 15% משטח הגדה — הגיע בסוף 2021 ל-6,128 תושבים בלבד. מצב דומה שורר גם בשכנתו מדרום, המועצה האזורית מגילות ים המלח. זו משתרעת על פני 8% משטח הגדה, אך חיים בה רק 2,058 נפשות בשישה יישובים.

נתוני הלמ"ס מראים כי מערך ההתנחלויות סובל בשנים האחרונות ממגמות שליליות בכל הקשור לגידול הדמוגרפי, למקורות הגידול, לדירוג הכלכלי-חברתי ולמאפיינים כלכליים שונים. אם ימשכו המגמות הקיימות, אוכלוסיית איו"ש תורכב בעתיד מרוב חרדי, מיעוט של דתיים-לאומיים, ומעט מאוד חילונים. זוהי אוכלוסייה שתהפך לחטוטרת ביטחונית וכלכלית על גבה של מדינת ישראל: ענייה, חסרת מקורות תעסוקה עצמאיים, ונסמכת על ישראל שבתחומי הקו הירוק בכל ההיבטים — תעסוקה, שירותים, תמיכה ממשלתית ועוד.

אם כן, האתגר המדיני הגדול העומד בפני הצדדים אינו בממד המרחבי-פיסי — כי בממד זה פתרון שתי המדינות על בסיס הפרמטרים שהנחו את המו"מ באנאפוליס ב-2007 עדיין אפשרי — אלא בממד הפוליטי. התנאים להיתכנותם הם נכונות של ממשלת ישראל לאמץ מחדש את פתרון שתי המדינות, ויכולת של הפלסטינים להציג כתובת מוסמכת לגיטימית אחת לניהול מו"מ ולחתימה על הסכם קבע.

הדרך לעשות זאת היא להראות לציבור הישראלי, התומך בפתרון שתי המדינות, כי ההיתכנות לכך קיימת, והטענה כי מערך ההתנחלויות הוציא אותה מכלל אפשרות אינה נכונה. חידוש האמונה של הציבור בהיתכנות פתרון שתי המדינות ישפיע דרמטית על ההנהגה הישראלית — הן זו שתומכת בפתרון אך נמנעת ממנו מחשש שתאבד את מצביעה, והן זו שמתנגדת לו — ויאפשר להניע מחדש את גלגלי התהליך המדיני.

ספרו של אל"מ במיל' ד"ר אריאלי, "נאחזים בשטח או מאחזים עיניים? השפעת ההתנחלויות באיו"ש על היתכנות פתרון שתי המדינות", ראה אור בימים אלה